

K. III.
6611

EXTRAS din ANUARUL XIV al Liceului
„Dragoș Vodă” din Câmpulungul-Moldov.

Alte aspecte ale patronimiei românești

de Dr. Ioan Bilețchi-Albescu.

Tipografia Societății „Școala Română”, Câmpulungul-moldovenesc

— 1937 —

13334

Nu se împru-
mută acasă.

EXTRAS din ANUARUL XIV al Liceului
„Dragoș Vodă” din Câmpulungul-Moldov.

Alte aspecte ale patronimiei românești.

de Dr. Ioan Bilețchi-Albescu.

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL FIATRA NEAMȚ

13334.

— 1937 —

Tipografia „Școala Română”, Câmpulungul-Moldovenesc.

No se impo-
nunt accu-

K. III.
6611

GRAND PRINCE
DOUBLET
MONTENAPOL

Alte aspecte ale patronimiei românești.

În epocile mai vechi ale istoriei noastre naționale și sociale nu poate să fie încă vorba de o patronimie. Sfetnicii Domnului țării au un singur nume, Badea, Albul, Dan, Danciul ș. a. de acest fel, fără ca să se arate și numele tatălui și al bunicului. Din cauza aceasta s'a susținut că limba română nu are patronimie. Noi am arătat însă cu altă ocazie că în viața satelor noastre trebuie să fi existat din timpurile cele mai vechi o astfel de patronimie, care s'a perpetuat până în zilele noastre, când a devenit oficială sub diferite forme. E însă tot atât de adevărat că nici în isvoarele istorice nici în actele și documentele de interes particular nu se prea ține socoteală de această patronimie. De observat e că omul simplu, vecinul sau răzeșul, nu are patronim. I se zice simplu Briba, fără nici un adaos ¹⁾, deoarece e un simplu vecin vândut pe moșia Voevoda, județul Teleorman, din anul 1622.

În acte de vânzare-cumpărare nu odată întâlnim stilizări de felul acesta: a cumpărat Stan dela Țigan o țarină pentru 60 de aspri ²⁾, în care Țigan nu mai e țigan, ci nume de persoană ca și Stan. În act nu se arată nici dela cine se trage Stan nici dela cine Țigan. Se vede că erau oameni simpli și pentru vremea aceea și locul acela era de ajuns, pentru a nu produce nici o confuzie și neînțelegere. Dacă în anul 1584 în localitatea respectivă trăia numai un Stan și un Țigan, nu mai era nevoie să se cunoască și numele tatălui sau al mamei atât pentru o persoană cât și pentru ceealaltă.

Nu odată însă e arătat și numele tatălui și anume în documentele latine în legătură cu filius: Bogdan, woywoda, filius Mykula ³⁾, document din anul 1335, în care Mykula e forma genitivului slav în locul genitivului latin Miculi. În alte cazuri se menține forma nominativului, deși ea are funcțiune de genitiv,

¹⁾ „Uricariul“, 18, pag. 369.

²⁾ Nicolaescu, Documente, „Arhivele Olteniei“ 83—85, pag. 127, pentru anul 1584.

³⁾ N. Drăganu, „Românii în veacurile IX—XIV“, pag. 377.

d. e. Bucan, filius Neg, în acte morave din sec. XI ¹⁾, e Bucan, fiul lui Neagu.

În actele slavone, filius a fost înlocuit prin sân sau sin, păstrat multă vreme ca atare și în reproducerile românești, precum: Gheorghe Iurașcu, sin Bașotă, scris. din 1610 pentru Itești, jud. Neamț ²⁾, sau Miron, sin Crăciun din Scobințeni, doc. din Iași, 1628 ³⁾ sau Tolondan, sin Tohilat, răzăș din Plopeni, martor în doc. din 1706 ⁴⁾ sau David, sân Boțului, din Săcărești-Roman, anul 1741 ⁵⁾ sau Grigorie, sân Popei lui Vasile, din Berești-Bacău, anul 1715 ⁶⁾, sau Ioan, sân Diaconiții ot Cornei, Neamț, fără dată ⁷⁾ sau Sandul sin Ilie Alupeș, răzăș din Bălțați, doc. din anul 1815 ⁸⁾. Dar sân sau sin puteau să se subînțeleagă și atunci avem patronime formate cu genitivul slav în -a, precum sunt: Ion Aritona, adică Ion al lui Ariton, din pomelnicul Bisericanilor ⁹⁾; Sandu Burduja, răzăș din Bahna ¹⁰⁾; Ștefan Haraga ¹¹⁾; Haralambie Bivola din jurul Sorociei ¹²⁾; Radu Rădula din părțile Tighinei ¹³⁾; Constantin Vlada din Cazaci-Ialomita ¹⁴⁾. Despre aceste patronime provenind din genitive de formă slavonă, sau slavă să se vadă studiul nostru „Un capitol de patronimie românească“, Câmpulung, 1935. Acest fel de patronime a avut în trecutul nostru, datorită mai ales limbii oficiale slavone o întindere cu mult mai mare decât astăzi. Am citat mai sus cazuri, în cari numele fiului e urmat de al tatălui în genitiv. Cum însă nu odată numele tatălui era mai cunoscut decât al fiului, numele acestuia putea să lipsească cu totul, fiind de mai puțină importanță. Astfel numele tatălui a putut deveni nume de familie sau patronim. Astfel descendentul unui Drag a devenit Daraga, în Regestrum de Varád, anul 1205 ¹⁵⁾, al lui Doncu Donca ¹⁶⁾, al lui Fonchuk (Fănciucu) Fonchuka ¹⁷⁾, al lui Gal Gala ¹⁸⁾, al unui Mic sau Micu Mica ¹⁹⁾, al lui Ivan sau Van Vana ²⁰⁾, al lui Isac sau Sac Saca sau Zaca ²¹⁾. Astfel un Boba, adică descendentul unni Bob,

¹⁾ Reprodus după Hajdeu de N. Drăganu în op. cit. pag. 192.

²⁾ Uricariul, 17, pag. 6.

³⁾ Ibid. 18, pag. 388.

⁴⁾ Ibid. 23, 267.

⁵⁾ Ibid. 21, 324.

⁶⁾ Ibid. 17, 255.

⁷⁾ Ibid. 25, 75.

⁸⁾ Ibid. 20, 330.

⁹⁾ Ibid. 23, 330.

¹⁰⁾ Ibid. 25, 90, hotarnică din 1731.

¹¹⁾ Ibid. 23, 330 din pomelnicul Bisericanilor, anul 1661.

¹²⁾ Monit. Ofic. Nr. 14 din 1936, pag. 608.

¹³⁾ Monit. Ofic. Nr. 76 din 1936, pag. 2831.

¹⁴⁾ Monit. Ofic. Nr. 87 din 1936, pag. 3317.

¹⁵⁾ N. Drăganu, op. cit., pag. 299.

¹⁶⁾ Ibid. pag. 298.

¹⁷⁾ Ibid. pag. 296.

¹⁸⁾ Ibid. pag. 299.

¹⁹⁾ Ibid. pag. 299.

²⁰⁾ Ibid. pag. 299.

²¹⁾ Ibid. pag. 53.

vinde o parte din ocina sa Pracicoveni în Muntenia, anul 1592¹⁾. Un Haraga, adecă descendentul unui Harag, cumpără cu alții o parte din moșia Piticeani, anul 1601²⁾. Grumaza, deci al lui Grumaz, e numele unui mare armaș într'un zapis din anul 1658 pentru Popeni-Trotuș³⁾. O persoană din Călinești într'un document din anul 1575 se numește Pisca, ceea ce înseamnă al lui Pisc sau al Piscului⁴⁾. În Călineștii din vechea țară a Loviștei trăiește astăzi o familie Crăciuna, care reprezintă descendenții unui Crăciun⁵⁾. De asemenea Marin Păuna din Crețeni-Vâlcea⁶⁾ poate fi descendentul unui Păun.

Multe din numele de familie pe -a sunt patronime de felul arătat de noi mai sus, cari s'au putut perpetua prin mai multe generații, fie că avem dovezi pentru aceasta sau nu.

Mai târziu, după analogia numelor pe -ă, și aceste patronime au putut primi forme terminate în -ă, precum sunt patronimele Moșneagă sau Crăciună d.e. Crăciună Zanachi din Dorohoi⁷⁾.

Când actele au început să se traducă sau să se scrie în limba română, vechea manieră de a determina persoanele, despre cari era vorba în documentele respective s'a menținut. Menționăm astfel de exemple: Neagoe, fiul lui Neagu din Foești, s'a dat vecin în Voevoda-Teleorman, anul 1622⁸⁾; Toader, feciorul Iorgăi, martor într'un zapis pentru Odobești, anul 1662⁹⁾; Cozma și fratele lui, Balan, fiii lui Munteanu, docum. Iași, anul 1632¹⁰⁾; Posticu, feciorul Șotropei, docum. pentru Deleni, Fălciu, anul 1741¹¹⁾; Gavril, feciorul lui Dănăil, din Iași, anul 1668¹²⁾. Numele tatălui poate fi înlocuit prin al mamei: Constantin, feciorul Magdalinei, docum. din Iași, anul 1656¹³⁾; Costin, feciorul Vlădoaie, docum. din Bârlad, anul 1633¹⁴⁾; Dinga, feciorul Șerbănesei, vinde partea lui din Bălțești lângă Siret, fără dată¹⁵⁾. În alte cazuri, persoana e arătată după numele bunicului sau moșului: Cozma, nepotu lui Bonac din Odobești, anul 1633¹⁶⁾; Sofia, nepoata lui Burduh, din Săcărești-Roman, docum. anul 1741¹⁷⁾; Dimitrachi Ion, nepotu Șotropii, carte din Iași, 1801, pentru Giurcani-Fălciu¹⁸⁾.

¹⁾ Uricariul, 20, pag. 104.

²⁾ Ibid. 18, 252.

³⁾ Ibid. 11, 209.

⁴⁾ I. Conea, Țara Loviștei, pag. 155.

⁵⁾ I. Conea, op. cit., 158.

⁶⁾ M. O. Nr. 22 din 1936, pag. 912.

⁷⁾ M. O. Nr. 56 din 1932, pag. 1424.

⁸⁾ Uricariul, 18, 369.

⁹⁾ Ibid. 23, 259.

¹⁰⁾ Ibid. 16, 14.

¹¹⁾ Ibid. 21, 266.

¹²⁾ Ibid. 12, 287.

¹³⁾ Ibid. 12, 286.

¹⁴⁾ Ibid. 21, 252.

¹⁵⁾ Ibid. 23, 255.

¹⁶⁾ Ibid. 21, 257.

¹⁷⁾ Ibid. 21, 324.

¹⁸⁾ Ibid. 6, 241.

Câteodată se suprimă numele copiilor, arătându-se numai al tatălui: Feciorii lui Vasile Strâșca, pentru o parte din satele Nihoreni și Tureatca, din anul 1742 ¹⁾.

Ca și în documentele slavone, cu timpul s'au suprimat apelativele fecior sau nepot, scriindu-se numai numele persoanei însoțit de genitivul patronimic. Acum destul de timpuriu se încețăsenise uzul, de a nu pune numele precedat de sân sau sin în genitiv, ci în nominativ, pre cum s'a văzut din unele exemple arătate mai sus: Gheorghe Iurașcu, sin Bașotă; Miron, sin Crăciun, Tolondan, sin Tohilat.

Exemplele de acest fel formează puntea de trecere dela forma genitivală la cea nominativă a patronimelor. Pentru studiul patronimiei însă formele genitivale, mai ales când sunt însoțite de apelativele obicinuite, sunt de o importanță capitală. Câteodată, persoana pentru a fi bine identificată, în lipsa unei genealogiei oficiale, mai adăuga pe lângă numele tatălui și pe cel al buniului: Eu, Grigorie, feciorul Crețului, nepotul Tătarului, act din Iași, an. 1667 ²⁾.

De alt fel, individul în viața lui de toate zilele era cunoscut sub un singur nume, Crețu sau Tătarul, ca și în cazul de mai sus.

Astfel am ajuns la un capitol destul de întins, în care patronimele sunt arătate prin nume de persoană în nominativ. În desvoltarea acestui capitol am dori să observăm o oare care ordine cronologică, care ar fi cu atâta mai interesantă, dacă ne-ar sta la dispoziție izvoare istorice din epocile cele mai îndepărtate și mai întunecate ale istoriei noastre. Realizării acestui gând i se opune însă constatarea că pentru un răstâmp de aproape o mie de ani nu avem monumente literare.

Presupunem numai că cele mai vechi elemente ar trebui să fie cele de proveniență dacă. Dar astfel de elemente nu ni s'au păstrat și chiar dacă ni s'au păstrat până astăzi, ele nu se pot recunoaște și preciza cu siguranță.

Al doilea element e fără îndoială cel latin sau romanic. Dar acesta alcătuind însăși structura limbii noastre, trebuie să fie chiar la baza altor capitole și din punct de vedere metodologic nu se poate trata în întregime aici. Dacă e vorba însă de nume de persoane latine, care ar fi putut trece ca moștenire în patronimia română, ne lovim de o greutate: Aceste nume, cum

¹⁾ Uricariul, 22, pag. 121.

²⁾ Ibid. 12, 318.

sunt Gaius, Titus, Caesarius ș. a. au putut fi primite mai curând prin biserică decât prin moștenire directă.

Numele sfinților și ale părinților creștini, venerați de biserică creștină au biruit cu timpul asupra celor de esență păgână.

Ni s'a păstrat însă totuș alt substrat de elemente vechi, de elemente indigene, care par să fi fost foarte numeroase odinioară în părțile noastre. Sunt nume de persoană, unele cu siguranță, iar altele cu oare care probabilitate de proveniență celtică. Proponimia celtică, cu rădăcini străvechi în țările noastre, a primit atât prin colonizare la întemeierea provinciei Dacia cât și mai târziu prin imigrațiuni continue din Panonii și Galii un sucurs continuu, care nu a putut fi biruit așa de ușor prin influența bisericii.

De aceste elemente ne vom ocupa în cele ce urmează.

Elemente celtice în patronimia românească.

În opera sa de o netăgăduită valoare „Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei” d-l N. Drăganu a supus unui examen critic atât vechile documente literare cât și numeroasele lucrări de specialitate privitoare la chestiunea și epoca enunțată. Fără să se lase condus de idei preconcepute sau răpit de un fanatism romantic, d-l Drăganu caută să descifreze din formele stâlcite ale tradiției literare elementele românești fie de proveniență latină fie străină. În privința elementelor celtice, care nu cad în raza preocupărilor sale, d-l Drăganu observă în treacăt: În Pannonia, pe timpul venirii Ungurilor, nu este cu neputință să fi trăit aici și o frântură ilirică, dar cu greu celtică¹⁾. În altă parte a lucrării, d-l Drăganu ne reproduce părerea istoricului ceh Palacki cu privire la Valachii din Moravia, cari ar fi Celți și anume Boieni slavizați: Este posibil și verosimil că așa numiții Valachi, care trăiesc și astăzi în Moravia nord-estică sunt urmașii slavonizați ai vechilor Boi²⁾.

În treacăt fie zis că numirea de Walchoz, Walchen, Walachen, Vlachi, Volochi, Olachi etc. cu care neamurile învecinate au numit poporul nostru din timpurile cele mai vechi și până nu de mult, nu vine nici dela germ. Walach=armăsar, nici dela grec. blax, -os și blachikos=moleșeală, moleșit, încetinel, ci dela numele unei mari seminții celtice, numită de Romani

¹⁾ N. Drăganu, op. cit. pag. 43.

²⁾ N. Drăganu, op. cit. pag. 191.

Volci și care în mare parte trăia încă pe vremea lui Caesar în jurul Pădurii Hercinice, care se întindea dela Rin până în munții Boemiei și Carpați ¹⁾. Precum Francezii dădura numirea de Allemand tuturor neamurilor germane, deși numele era luat dela o singură seminție germană, dela Alamanni, cu cari populația Galiei venise prin secolul al III-lea după Hristos în contact, de asemenea Germanii dădura numirea de Volci tuturor elementelor celtice, făcându-se mai târziu o deosebire între Welshii din Anglia, Welschii din Italia și Franța și Walchii din Dacia. Numirea rămase și după ce toate aceste neamuri celtice se romanizaseră și când între Celt și Roman nu se mai făcea nici o deosebire. Prin mijlocirea elementelor etnice slave, cari în împrumuturile linguistice aplicau cunoscutul fenomen al metatezei lichidelor, cuvântul Walch a devenit Vlah, așa precum se întâlnește mai întâi în istoriografia greacă bizantină. Cuvântul Valch chiar în forma sa Vlah nu se poate în nici un caz separa de cuvintele Welshi și Welschen, exprimând toate aceeași identitate etnică, mai întâiu celtică și apoi romană. Popoarele germane din Nordul și Nord-Vestul Daciei Traiane au numit totdeauna populația din vecinătatea lor, care era în timpurile mai vechi celtică, iar după un timp oarecare romanică, fie Volci, cum le spuneau Romanii, fie Valchoz, Valchi sau Valachi, cum o știm aceasta din vremurile ce urmară. Numirea de Volochi e numai reflexul nord-slav al lui Vlah, cum îl mai găsim în forme ca mlad=molod, vlad=volod, vlast=volost și altele. Grecii bizantini au primit forma de Vlah nu dela Goții sau Gepizii germani, ci dela unele neamuri slave, dela Sclavinii și Antii, cari transformară cuvântul Valh în Vlah, precum au modificat Ratiaria în Arcer, Almus în Lom ș. a. m. d.

Acelaș fenomen se constată la frontiera de miază-zi a Daciei Traiane. Neamurile barbare cari se așezau vremelnice în Nordul Dunării și periclita de aici imperiul, deși de fapt erau Goți, Huni, Slavi, Avari ș. a., erau numite până la scriitoarea Ana Comneria cu numele arhaice de Geți, Daci sau Sciți. Deosebirea dintre Nord și Sud e doară aceea, că la Nord numirea de Volci, Valci și Vlahi se fixase asupra unui singur popor, care fiind stătornicit pe acolo, nu a mai emigrat de acolo în altă parte. Dacă însă numirea de Vlah o întâlnim mai târziu atât la popoarele germane și slave din Nordul Daciei cât și la Slavii și Grecii din Sudul Dunării, aceasta e o dovadă că acești Vlahi răspândiți pe o suprafață așa de mare, deși poate amestecați cu alte ele-

¹⁾ Caesar, De bello Gallico VI. 24—25.

mente etnice, aveau caractere etnice bine destincte atât exterioare, precum în fiziognomie, port etc. cât și interioare, de graiu. Emigrarea numirii de Vlah dela Volcii romanizați din Carpații nordici și nord-estici până la Vlahii din Peninsula Balcanică e o dovadă și una dintre cele mai eclatante că emigrarea acestui element vlaho-român s'a petrecut din direcția Nord spre Sud, iar nu dela Sud spre Nord.

Cu această emigrare a Vlaho-Românilor dela Nord spre Sud vor fi emigrat și vechi elemente celtice până departe în Peninsula Balcanică. Unele din ele se vor fi stratificat în toponimie, altele poate că trăiesc și astăzi, luând diferite forme, în ononastică.

Ne oprim la două nume de persoană celtice, Belenos, nume de zeu celtic și persoană, și Belena sau Belina, nume de persoană. Se cunoaște și o sfântă, Belina de Langres, a cărei pomenire se făcea în ziua de 8 Septembrie¹⁾. Credem că acest nume dăinuiește până astăzi în numele unei insule Belina în Dunăre, județul Teleorman, și în numele de femeie Belina la Fârșeroți, despre care Caragiani ne-a lăsat următoarele versuri de poezie populară²⁾:

*Mori, Belino, mori, mușată,
Ce-mi stai înverinată?*

Numele de Belenos se mai întâlnește pe la anul 1055 în numele unei comune Belen în jurul lacului Balaton³⁾, în numele unei moșii Belenos a unui magister Petrus, anul 1370⁴⁾, poate în numele unui sat din Maramureș Berenoi⁵⁾, și în numele de astăzi al orașelului Beiuș, numit în documentele vechi de asemenea Belenos, în care rezida pe la anul 1400 un voevod⁶⁾.

Unul din cuvintele cele mai cunoscute celtice, păstrat și la popoarele celtice de astăzi e cuvântul *bardos*=cântăreț, poet. Se găsește întrebuintat în inscripții și ca nume de persoană⁷⁾. Numele se vede că a fost lungă vreme cunoscut în Maramureș, unde un sat purta prin anii 1405 și 1475 numele de *Bardfalva*⁸⁾.

1) Holder, *Altceltischer Sprachschatz* I, 373.

2) Caragiani, *Românii din Peninsula Balcanică*, pag. 65.

3) N. Drăganu, op. cit. pag. 44.

4) Ibid. pag. 302.

5) Ibid. pag. 392.

6) I. Bogdan, *Originile voevodatului la Români*.

7) Holder op. cit. pag. 348.

8) Drăgan, op. cit. pag. 393.

Poate că în numele Brăila Bărdi, Fărșerot din Albania ¹⁾, avem de a face cu acelaș Bardos celtic.

Cu greu am putea admite o identificare a numelui de persoană și familie Ban sau Banul cu sud-slavul ban=domnitor și polonezul pan=domn, ambele derivând, după cum se susține astăzi, din mong. turc. baian=bogat ²⁾, când în vechea celtică avem cuvântul bancs, păstrat încă în vechea irică în forma de ban în înțelesul de alb și în numele Banillus și Banilla ³⁾, păstrate la noi până astăzi atât în toponimie cât și în patronimie. Numele Ban ca nume de persoană seamănă să fie străvechiu, îl întâlnim acum în anul 1205 în Regestrum de Varad ⁴⁾, poate într'o possessio Banna din Ugocsa din anul 1300 ⁵⁾ și în Banpota= Pârăul lui Ban sau al Banului din Hunedoara, docum. anul 1362 ⁶⁾.

De altfel în Moldova, întâlnim pe un Dragomir Banul, tatăl Mărinei și Stanei, într'un uric din anul 1493 ⁷⁾. E interesant de a constata acest nume în Moldova, unde bănia nu era cunoscută. Banul e aici patronim, pentru descendentul lui Ban.

Pe timpul acela a trăit și un Toma Bănilă, fiu al lui Bănilă, într'un uric din 1495 ⁸⁾. Aici știm sigur că pe tată îl chema simplu Bănilă, pe fecior Toma Bănilă. Pe vremea lui Ștefan cel Mare se poate deci vorbi de o patronimie românească. Ce privește forma Bănilă, ea derivă din numele celtic de persoană Banillus, așa cum se întâlnește într'o inscripție din Tours în vechea Galie ⁹⁾.

Astăzi întâlnim familiile Banu și mai cu seamă Ban, așa Stan Ban, învățător în județul Argeș ¹⁰⁾, Ilie Ban, elev în Brașov ¹¹⁾, Maria Ban, învățătoare în Cergău, Târnava-Mică ¹²⁾, Simeon Ban, judec. în Vișeu-de-sus ¹³⁾.

1) Caragiani, op. cit. pag. 81.

2) Bernecker, Slav. Etymologisches Wörterbuch I 42.

3) Holder, op. cit. I 341 și 343.

4) N. Drăganu, op. cit. 298.

5) Ibid. pag. 388.

6) Ibid. pag. 287.

7) Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare II, 7.

8) Bogdan, op. cit. II, 76.

9) Holder, op. cit. I. 341.

10) M. O. 144 din 1929, pag. 4997.

11) An. lic. Șaguna, 1929, pag. 195.

12) Buletin. Ofic. 7 din 1929, pag. 43.

13) M. O. 68 din 1929, pag. 2349.

Dacă între familiile Ban de astăzi și cele vechi există o legătură genealogică sau etimologică, e greu de susținut fără cercetări speciale.

Un nume de persoană tot atât de vechiu e Balc, voevod de Maramureș, cunoscut în forma de Balk într'un docum. din anul 1365¹⁾. Balc îl chema și pe fiul lui Sas, Domnul Moldovei, care a și domnit pe la anul 1340. Cuvântul vine din celticul balcos, păstrat în limba irică și celelalte limbi celtice cu sensul de tare, mândru²⁾. Că numele Balc era uzitat și chiar foarte uzitat în țările românești, o tradează existența numelui de sat Bălcești în județ. Cluj, Argeș, Gorj și Vâlcea.

Numele de familie Balc se întâlnește și astăzi în diferite părți ale României, așa în comuna Bilea, jud. Bacău³⁾, în jurul Huedinului⁴⁾, în jud. Putna⁵⁾.

Numele de familie Balca pare să fie un patronim în forma genitivală.

Un nume foarte vechiu este fără îndoială numele Barbu, cunoscut acum dintr'un document din anul 1387 în numele unui sat Barbfalva⁶⁾. Nu poate veni din lat. barba, căci ar fi avut altă înfățișare. Cum însă în două inscripții, una din Worringen, găsim o persoană Barbus, civis Trever, iar în alta din St. Veit în Carintia o persoană Barbus Vindili⁷⁾, putem admite că numele de Barbus, obicinuit la Celții Treveri de lângă Rin și la cei din Pannonia, trebuie să fi fost cunoscut și la Celții din Dacia, cari ni l-au transmis și nouă. E cunoscut din timpuri foarte vechi și în Moldova. Într'un uric din anul 1439 se fixează o localitate prin cuvintele: unde a fost Barbu Stanu⁸⁾. Aici Barbu e nume de persoană, iar Stanu e patronimul.

Astăzi întâlnim acest nume ca nume de familie în formele Barb în Ardeal, d.e. în Râmet, Alba⁹⁾, Barbu și Barbul în Prahova, Slatina, Satu-Mare ș.a. locuri.

1) N. Drăganu, op. cit. pag. 377.

2) Holder, op. cit. I, 366.

3) M. O. 224 din 1928, pag. 8344.

4) An. gimn. Huedin, 1929, pag. 31.

5) M. O. 54 din 1934, pag. 1434.

6) Drăganu, op. cit. 393.

7) Holder, op. cit. I, 345.

8) M. Costăchescu, Documentele Moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, II, 41.

9) M. O. 161, din 1932, pag. 4278.

Foarte vechiu este fără îndoială numele Bran. Ne vine din celticul Branos=Corbul, cunoscut până astăzi în toate limbile celtice ¹⁾. În limbile slave avem vrana și vorona. Le avem și noi în Vranău, Voroneț și altele. Bran e însă celtic. Un individ cu numele Branus se pomenește în apropierea Sirmului într'un docum. an. 1376/78 ²⁾. Piscul lui Bran e cunoscut acum dintr'un ispisoc din anul 1498 ³⁾. Întâlnim un Bran, logofăt în Târgoviște, la anul 1618 ⁴⁾, un Vasile Bran — acum patronim — din Șărbești-Neamț, într'un docum. din anul 1663 ⁵⁾, un Ioan Bran din Mânzești-Iași din anul 1795 ⁶⁾, un Bran, boier din Miroși-Oltenia, într'un zapis din anul 1569 ⁷⁾. Astăzi întâlnim familia Bran în diferite părți ale României, d.ex. un Ștefan Bran în Drăgășani-Vâlcea ⁸⁾, un Ion Bran din Goroiu-Vâlcea ⁹⁾, un Longhin Bran, elev în Satu-Mare ¹⁰⁾, un Const. Bran, elev de gimnaziu în Adjud ¹¹⁾ etc. Se întâlnește și în forma Brann, ca d.e. Profira Brann din Agăș-Bacău ¹²⁾. Dacă numele unui colonel cehoslovac la București în anul 1928 e de citit Josef Brann și nu e o eroare pentru Braun, aceasta ar fi o dovadă că numele a trecut și la Cehi fie prin elementul slav din Pannonia, fie prin cel romanic sau românesc.

Unul dintre numele cu originea mult controversată e cel al întemeietorului Țării Românești, Basarab, Basarabă sau Besarab. S'a susținut în timpul din urmă că e de origine cumană sau pecenegă, deci turco-tatară sau mongolă, în orice caz asiatică sau orientală. S'a ajuns însă la această concluzie prin analogie cu alte nume ca d.e. Talabă, fără însă să se poată afla într'o limbă înrudită acel cuvânt și înțelesul lui.

Vom risca să arătăm că numele ar putea să fie de origine celtică. În numele Basarab sau Besarab se pare că putem întrevedea o contopire din două cuvinte, dintre care al doilea pare

¹⁾ Holder, op. cit. I, 512.

²⁾ Drăganu, op. cit. pag. 101.

³⁾ Bogdan, op. cit. II, 128.

⁴⁾ Uricariul, 18, 307.

⁵⁾ Uricariul, 25, 63.

⁶⁾ Uricariul, 15, 339.

⁷⁾ Arhivele Olteniei, An. 14, Nr. 77/78, p. 107.

⁸⁾ M. O. 294 din 1936, pag. 10. 877.

⁹⁾ M. O. 15 din 1929, p. 423.

¹⁰⁾ An. Școlii Norm. Satu-Mare, 1928, p. 22.

¹¹⁾ An. gimn. Adjud, 1928, p. 55.

¹²⁾ M. O. 73 din 1932, p. 1947.

să fie cuvântul arab, iar întâilea un cuvânt bes sau bessus. Ambele componente le găsim în limba veche celtică. Astfel bessus înseamnă obicinuință, iar arabos are înțelesul de liniștit ¹⁾. Râul de astăzi Raab din vechea Pannonie se numia în antichitate Arabon, adică cel liniștit. În inscripții Arabus e un cognomen destul de obicinuit, el corespunde latin. Placidus. Bessu Arabus ar însemna deci: de obicei liniștit, more Placidus. Poate că cuvântul bessu pus înaintea unui adjectiv, îi dădea o nuanță de sens deosebită, un rol, pe care în limba română îl au sufixele. Aceasta însă astăzi nu se mai poate dovedi. Ar fi și altă explicație a numelui: Bessus ar putea fi un nume de persoană, un ethnicon, deoarece derivă din poporul trac, numit Bessi. Se spunea și în vechime Graecus, Romanus, Gallus, Dacus, Geta, Bessus, cum spunem și noi astăzi Grecul, Rusul, Sârbul, Neamțul etc. Celții puteau deci să numească pe cineva foarte ușor Bessus Arabus, adică Bessus Placidus, iar noi i-am spune: Besus Liniștitu, Blandu. Poate că într-o epocă oarecare să fi trăit mai mulți indivizi cu numele acesta de Bessus Arabus, care românizându-se a luat forma de Besu Arabu, Besarab și Basarab. Cu timpul, numele pierzându-și înțelesul dela început, a putut să fie luat drept nume de persoană și păstrat prin tradiție familială din veac în veac, până ce a ieșit la suprafață prin cunoscutul Domn al Țării Românești.

Afară de această familie devenită celebră a Basarabilor, poate să fi stăruit numele de Basarab și în popor. Mi-aduc aminte că înainte de războiul mondial m'a surprins acest nume să-l întâlnesc în anuarul unui liceu din Galiția. Mai trăiește o familie Basarabă în comuna Lențești-Cernăuți ²⁾. Întâlnim o familie Basaraba în Grușenița-Hotin ³⁾. un Grigore Basarab din Draculea-Ismail ⁴⁾, un Basarabu N. din Rășina-Gorj ⁵⁾, un Basarab Amos, elev de liceu în Odorheiu ⁶⁾, Basaraba N. și P., elevi de liceu în Cernăuți ⁷⁾.

Unele din aceste nume pot să fi fost adoptate de curând, altele vor sta în legătură cu numele de provincie Basarabia, altele iarăși nu e exclus să fie vechi.

¹⁾ Holder, op. cit. I, 171 și 410.

²⁾ Țopa, Românismul între Prut și Nistru, în C. Cosm. IV, 582.

³⁾ M. O. 172 din 1932 pag. 4461.

⁴⁾ M. O. 60 din 1929, p. 2157.

⁵⁾ M. O. 76 din 1930, p. 2459.

⁶⁾ An. lic. Odorheiu 1929, p. 25.

⁷⁾ An. lic. A. Pumnul 1928, p. 50.

Am arătat mai sus că numele de popoare se pretau foarte lesne pentru a lua rolul numelor de persoane.

Între popoarele celtice împinse de neamurile germane dinspre Nord-Vest spre Sud-Est, se numără și Boienii sau Boii, dela cari a rămas azi numele Boemia sau Bohemia. Unei persoane care aparținea acestui popor i se zicea Boiu, care nume s'a păstrat până astăzi în toponimia unor vechi sate, ca Boiu din Hunedoara și Boiu-Mare din jud. Someș. Numele nu poate veni din rom. bou la plur. nici din bun sau bunic nici din turc. boi Gestalt, Wuchs, Statur, primit de altfel în limbă și de Serbo-Bulgari. Toponimul Boia, cunoscut atât în Moldova cât și în Muntenia, are aceeași origine.

Safta din neamul Boieștilor, ajunsese soția lui Gheorghe Ștefan Vodă.

Ca nume de familie, Boiu pare să fie cunoscut mai bine în Ardeal, de unde trece un bejenar, Boi Alexandru, în satul Molodia pela anul 1780 ¹⁾. Cunoaștem un Boiu Zaharia, preot și profesor în Sibiu. Astăzi întâlnim un Boiu Anastasiu și Zaharia în Sibiu, un Boiu Ion în Galați ²⁾, un Boiu Andrei la lic. din Focșani ³⁾, un Boiu Trifan la gimn. din Adjud ⁴⁾, apoi ofițeri și funcționari.

Numele e cunoscut și la Macedo-Români: Boie Dimu din Vlaho-Clisura. ⁵⁾

În toponimia și prosoponimia română avem o serie de nume care derivă dintr'un radical bud sau budi. Cunoscându-se marea importanță a elementului slav în acest domeniu, s'a căutat și explicarea acestor nume într'un radical slav bud ⁶⁾ cu sensul de vegile. În studiul amintit al d-lui N. Drăganu avem adunat întreg materialul referitor la timpul cel mai vechiu. Astfel avem numele de persoană Bud, Buda și Budius după registrul de Varad, anii 1205—1235 ⁷⁾ și toponimul Budila, localitate din Sud-Vestul Ardealului, cunoscută în documente încă din anul 1360 și următorii în forma de Bodola, Bodula, Budelle și Budille ⁸⁾. Numele acestea derivă mai degrabă din limba celtică dintr'un radical boudi sau bodi = biruință. Toate numirile acestea le întâlnim ca nume de persoane în inscripții din Galia în formele Boudus, Bouda, Boudius și Boudillus. Boudius corespunde lat. victoriosus sau Victor ⁹⁾. Ce poate fi mai firesc decât a admite că aceste

¹⁾ I. Nistor, Bejenari ardeleni în C. Cosmin. II/III, p. 532.

²⁾ M. O. 270 din 1928, p. 201.

³⁾ An. lic. Focșani, 1925/6, p. 68.

⁴⁾ An. gimn. Adjud, 1928, p. 20.

⁵⁾ Caragiani, op. cit. pag. 87.

⁶⁾ N. Drăganu, op. cit. p. 562 la explicarea toponimului Budila.

⁷⁾ Drăganu, p. 298.

⁸⁾ Drăganu, pag. 562.

⁹⁾ Holder, op. cit. I, 498.

nume de persoane, foarte curențe la Galii romanizați din Galia, Pannonia și celelalte țări celtice, au fost veacuri de-a rândul întrebuințate prin tradiție celtică sau oare care influențe și la populația din Dacia? Interesant e că în limba română și-au putut păstra formele vechi aproape nealterate. E o continuitate nu numai a formelor, ci trebuie să fie o continuitate și a elementului etnic, care a purtat aceste nume și le poartă până astăzi, cutoatecă înțelesul lor s'a pierdut.

Numele apare și în Moldova. Pe un boier din anul 1421 îl cheamă Budul ¹⁾. Mai târziu, la anul 1488, dăm de un Buda, nepot al unui Zvorăște ²⁾. În același an, o localitate e arătată prin cuvintele: unde au fost juzi Buda și Drăgoiu ³⁾.

În felul acesta Budul cu o mulțime de forme derivate au intrat în toponimie, d. e. Budești, Budeni, Budilovățul ș. a., care se pot vedea în Marele Dicționar geografic al României.

Familia Budu se întâlnește astăzi rar. În cercetările de până acum nesistențative am găsit doar un ofițer și câțiva funcționari în Dej și București,

Argumentele arătate la numele de mai sus pledează și pentru originea celtică a numelui Bellus, de la care avem Belu, și Dannus de la care avem Dan. Cum însă în cel dintâiu ar putea intra și elemente latine și slave, iar în al doilea elemente slave și biblice, problema originii lor va rămânea pentru totdeauna deschisă.

Un sat din Maramureș e numit într'un document din anul 1373 Dormanhaza ⁴⁾. Aici Dorman e un nume de persoană. Nu e însă necesar de a căuta originea numelui în limba turcească. O găsim în altă parte. Poate veni din celticul Durmannos-Durnos înseamnă Pumnul, — manus e un sufix — sau Duro-manos, dela care vine toponimul Dormans, dep. Marne. Dela numele de persoană Durman poate să ne vină numele de sat Dăr-mănești.

O familie Dărman întâlnim în Drăgănești Olt ⁵⁾, care în altă parte se scrie și Dărmon ⁶⁾, care nu e celtic. Un Dărmon Ion se găsea și în Galicea-Mare, Dolj ⁷⁾.

¹⁾ M. Costăchescu, op. cit. I, 143.

²⁾ Bogdan, op. cit. I, 328.

³⁾ Ibid. I, 361.

⁴⁾ N. Drăganu, op. cit. 392.

⁵⁾ M. O. 259 din 1931, p. 9118.

⁶⁾ M. O. 62 din 1932, p. 1642.

⁷⁾ M. O. 146 din 1932, p. 4097.

În Maramureșul ceho-slovac se află un toponim Olan ¹⁾, care vine desigur dela un nume de persoană Olan. Dela Olan avem numele satului Olănești-Vâlcea și Olănești pe Bârlad, în ținutul Tutovei. Derivă dintr'un celtic ollos=mare, sau din Ollos, o zeităte celtică=Zeul cel Mare ²⁾.

După intrarea Ungurilor în Pannonia, ei avură de întimpinat dârza rezistență a unui dux Salanus care în cele din urmă venind cu ajutor bizantin și bulgar contra lui Arpad, fu biruit de acesta și se retrase la Alba Bulgariei ³⁾. Salanos e și un cuvânt și nume celtic având înțelesul de cel sănătos, sanus, salvus, sospes ⁴⁾. Se aduce în legătură și cu cuv. bulg. slanu=sare, mai puțin potrivit ca nume de persoană.

Salankamen e Piatra lui Salan. Cu toate acestea Salan ar putea fi un nume de origine celtică, primit și de Românii și de Slavii din Pannonia.

Un voevod de Ribița în Bihor, la anul 1445, poartă numele de Șerban ⁵⁾.

Intr'un suret din anul 1793 în traducere română după un uric din anul 1414 din Moldova, un loc e arătat prin cuvintele: unde iaste cneaz Litu și Șărban ⁶⁾.

Nu știu pentru ce motive numele Șerban sau Șărban e considerat ca fiind de origine slavă. În forma românească Șerban întrevădem fără îndoială pe Servanus, qui de Scotorum natione originem sumpsit ⁷⁾. E vorba deci de un sfânt, originar din Scoția, a cărui pomenire se făcea la 1 Iulie. În limba română numele prezintă două modificări fonetice, proprii limbii române pentru elementele latine și anume: trecerea lui s în ș înainte de e și prefacerea grupului de consoane rv în rb, ca și în exemplele tipice cervus=cerb, corvus=corb. În vechea slavă Servanus trebuia să devină Srevan, observându-se legea metatezei lichidelor, cunoscută din exemple ca Srem din Sirmium, Sredice din Serdica. Prin urmare, numele Servanus, devenit în limba română Șerban, ne vine de drept din lumea celto-romană, iar nu prin filiera paleo-slavă. Dacă și Slavii cunosc numele de persoană Șerban, ei l-au luat în forma aceasta dela Români și anume după primirea creștinismului.

¹⁾ Drăganu op. cit. p. 396.

²⁾ Holder, op. cit. II, 847.

³⁾ Anon. Gesta Hungar. ed. Popa-Lisseanu, pag. 53.

⁴⁾ Holder. op. cit. 1229.

⁵⁾ N. Drăganu, op. cit. 302.

⁶⁾ M. Costăchescu, op. cit. I, 108.

⁷⁾ Holder, op. cit. II, 1525.

Numele Șarban sau Șerban apare în documentele noastre în jurul anului 1400, când întâlnim un boier moldovean Șarban Hândău¹⁾, numit probabil și Ghindău și Vindău — în acest caz ar veni din celt. vindos=alb —.

Din vremea lui Ștefan cel Mare cunoaștem un Șarban, feciorul lui Ivașcu Plopul²⁾.

Ca nume de persoană se întâlnește în satul Călinești-Muscel într'un document din anul 1575³⁾.

În toponimie ne-a lăsat Șerbănești, numele unei comune în jud. Tecuci.

E cunoscut și la Aromâni: Șerban, boier din Ianina⁴⁾.

Astăzi, numele Șerban e cunoscut și ca nume de familie.

Numele de persoană Vidu, Vid, Wid și Wida, cunoscute din registrul de Varad, an. 1205—1235⁵⁾ reproduc cuv. celtic vitus=răchită, cunoscut ca nume de persoană în inscripții din Vienne, Isère, Trier⁶⁾. A putut ajunge la noi și prin mijlocirea bisericii, mai ales a bisericii apusene, în care Sf. Vitus, germ. St. Veit, e venerat până astăzi.

Ca nume de familie: Vidu Ioan, cunoscut compozitor român. Vitu Ioan, funcționar⁷⁾.

Mai bine păstrat și mai bine reprezentat atât în patronimie cât și în toponimie în formele derivate Vitan, Vitanul, Vitănești.

Numele Volcilor, care e la baza numelor Valh, Vlah, Voloh, pare să se fi păstrat încă lungă vreme ca nume de popor sau de persoană în această formă veche, d. e. Volcu și Vulcu în registrum de Varad⁸⁾ sau în forme derivate, ca Volcan, nume de persoană, an. 1055—1114 din Crasna-Bihor⁹⁾ și ca nume de familie în timpul de față, d. e. Volcanu Nicolae din Merișeni-Teleorman¹⁰⁾. Volcan neavând un înțeles precis, a devenit Vulcan, apropiindu-se de legendarul zeu al focului și de apelativul vulcan. Persoane istorice cunoscute în această formă a numelui: Vulcan Samuil, episcop al Oradiei; Vulcan Iosif, scriitor român și conducătorul revistei „Familia” din Oradea.

¹⁾ M. Costăchescu, op. cit. I, 29.

²⁾ Ibid. II, 333.

³⁾ I. Conea, Țara Loviștei, 155.

⁴⁾ Caragiani, op. cit. pag. 59.

⁵⁾ N. Drăganu, op. cit. 299.

⁶⁾ Holder, op. cit. III, 415.

⁷⁾ M. O. 27 din 1930, pag. 1076.

⁸⁾ N. Drăganu, op. cit. pag. 299.

⁹⁾ N. Drăganu, op. cit. pag. 305.

¹⁰⁾ M. O. 27 din 1929, p. 775.

La Macedo-Români: Vulcani Goga din Moloviște ¹⁾).

Volc și Volcan nu pot fi de origine slavă, deoarece influența rusească asupra țărilor române e de dată nouă. Afară de acestea nici bulg. vluk nici rut. vilk nu pot da forma Voican sau Volc.

Tot așa numele Volcineț, care se găsește atât ca nume de persoană cât și ca nume de sat, deși are toate aparențele unui cuvânt slav, e slav numai după sufix. Volcineț nu e deci un mic lup, un lupușor, ci un mic Volc sau Vlah, un Vlahuț sau Vlahuță.

Am discutat până aici numai câteva dintre numele de persoane adunate cu miticuloasă hărnicie și înțelegere de d-l N. Drăganu în studiul arătat la începutul acestei lucrări. Ele au o importanță deosebită prin faptul că reprezintă cele mai vechi documente literare, care caută să înnoade verigile noi și vechi ale unui lanț indestructibil peste o prăpastie de vre-o 700 de ani. Numele studiate de noi sunt de origine celtică și aflate pe vechiul teritoriu celtic, deși purtătorii lor erau acum romanizați. Ele se menținură și în Dacia până la venirea Ungurilor.

Unele rămaseră cu purtătorii lor în Ardeal sub Unguri, altele trecură munții și se păstrară în Țara Românească și Moldova. Se păstrară până astăzi acolo unde s'a putut menține neamul românesc.

Dar aceste nume pot apărea în documente mai noi. Dacă un nume de persoană apare atestat abia în secolul al XV-lea sau al XVI-lea sau chiar al XVII-lea, aceasta nu e o dovadă că numele nu s'a perpetuat și nu a existat în timpul pentru care nu avem dovezi literare.

Ștefan Vodă, un urmaș al lui Alexandru cel Bun, dăruiește în an. 1434 un sat unui Giurgiu A t o c ²⁾). Acest Atoc aduce prea mult cu Atucus, nume de persoană descifrat de pe o inscripție de pe muntele Magdalena în Noricum ³⁾), care iarăș cu greu se poate separa de nume ca Atucius sau Atucia, atestate numai pe teritoriu celtic, decât să i se poată da altă origine. Un L. Atucius Vectissus e încă închinător al zeiței galice Epona, ocrotitoarea cailor ⁴⁾). Deși numele apare acum ca patronim, nu se întâlnește mai târziu, poate din cauza stingerii familiei Atocenilor,

¹⁾ Caragiani, op. cit. pag. 120.

²⁾ M. Costăchescu, op. cit. I, 389.

³⁾ Holder op. cit. pag. 279.

⁴⁾ Holder, op. cit. I, 277.

Într'un uric din anul 1431, posesorul satului Catamareuți din Moldova e numit C a t a m a r ¹⁾. E unul din cele mai curate nume celtice. Catamar vine dela Catumarus=mare în luptă, atestat în forma aceasta pe o inscripție din Stein am Bruekl bei Oedenburg în Burgenlandul austriac ²⁾. Aici e complet romanizat în privința formei numelui, zicându-și L. Sempronius Catumarus. Numai cognomenul îl arată ca Celt. Pecând însă atât L. cât și Sempronius au dispărut cu dispariția stăpânirii romane, cognomenul celtic a rămas, dând astfel o dovadă despre felul perpetuării și păstrării numelor.

Catamareuții sunt satul Cătămăreștii de astăzi din ținutul Botoșani. Numele Catamar nu se mai întâlnește astăzi. Va dispărea cu timpul și numele satului, înlocuit fiind prin cine știe ce glorie a prezentului sau viitorului.

Dintr'un nume celtic asemănător, C a t a m a n u s în loc de Catumanus, avem până astăzi numele Cotoman, d. e. Anton Cotoman din Gropeuți-Romanați ³⁾.

Din celticul a v e r o s=pelit fils ⁴⁾, pare să ne fi venit numele Avăr, cunoscut încă pe vremea lui Ștefan cel Mare, care în anul 1490 confirmă lui Avăr și fratelui său Sima a treia parte din Ghigoiești ⁵⁾.

Un Avăr, fiul lui Ivan visternicul, vinde în anul 1491 unui Stanciul satul Drăghișanii pe Jiravăț cu 200 de zloți tătarești ⁶⁾. Acelaș Avăr, fiul lui Ivan Visternicul, vinde în 1492 o parte din satul Doncești, din ținutul Bacăului, unui oare care Toader și nepoților săi Sima și Mierla ⁷⁾. Un Avăr sau Aver trebuie să fi fost odată posesorul satului Averești pe Suceava, dăruit în anul 1403 de Alexandru cel Bun Episcopiei Moldovei ⁸⁾.

De la un străvechiu Aver își trăgea numele și satul Averești din comuna Girov, jud. Neamț, dăruit în anul 1438 boierului Comarici ⁹⁾, astăzi numai o moșie care se ține de comuna Girov. Astăzi cunoaștem o comună Averești în județul Roman și alta în Fălciu.

1) M. Costăchescu, op. cit. I, 318.

2) Holder, op. cit. I, 858.

3) M. O. 92 din 1936, p. 3516.

4) Holder, o. c. I, 312.

5) Bogdan, op. cit. I, 397.

6) Ibid., I, pag. 493.

7) Ibid., I, pag. 505.

8) M. Costăchescu, op. cit. I, 46.

9) Ibid. op. cit. II, 7.

Un Aver întâlnim și mai târziu încă într'un uric din anul 1517 în familia cunoscutului pisar și gramatic Mihail Oțel ¹⁾.

Astăzi, numele Avăr sau Aver pare să fi dispărut cu totul. Cel puțin nu am găsit nicăiri o familie cu acest nume.

Odată ce am admis în Nordul Daciei existența unei populații celtice numeroase, care prin actul colonizării romane și-a îngroșat rândurile prin infiltrații noi din acelaș element etnic, vom admite stăruința lui în onomastică acolo, unde și alte ipoteze nu sunt excluse.

Atât în vechea celtică cât și în limbile noi celtice e cunoscut cuvântul *ber os*, *ber r*=*s cur t* ²⁾. Cuvântul e foarte potrivit pentru caracterizarea persoanelor, ca cognomen. În onomastica română ar trebui să avem numele *Ber u*, *Ber a* sau *Ber ea*. Să se compare formele duble *Negru* și *Negrea*, *Mândrul* și *Mândrea*.

În anul 1430, Alexandru cel Bun întărește lui Voineag și fratelui său *Bera*, fiii lui *Coste* din *Târnouca*, satul *Târnouca* ³⁾.

Acum într'un uric din anul 1400 e vorba despre satul lui *Berea* — selo *Berovo* — ⁴⁾. În anul 1428 cunoaștem pe alt *Berea*, fratele lui *Sinat* ⁵⁾. Un *Berilă*, care are o fată *Mărina*, se pomeneste într'un uric din anul 1461 ⁶⁾.

Că numele era foarte obicinuit în vechime, se poate vedea din numărul mare de sate cu numele *Berești*, *Bereasa* și *Bereasca*.

Probabil că de aici ne vin numele de familie de astăzi *Berca*, *Bercu* și *Berciu*.

Din cuvântul celtic *bec os* sau *bic co s*=*mic*, ne-a rămas numele de persoană *Bec u*, Cunoaștem un *Becu*, tatăl *Nastei*, care dăruiește o prisacă lui *Jurj Coteș* în anul 1471 ⁷⁾.

Unor persoane cu numele de *Becu* li se datoresc numele satelor *Beceni* în județul *Buzău* și *Becești* în județul *Dorohoi*.

Numele de familie *Becu* de astăzi ar putea să aibă și altă origine.

Dela un cuvânt celtic *bor co s*=*weiss*, *leuchtend* ⁸⁾ ni s'a păstrat numele de persoană *Borcea*.

Cunoaștem pe un diac *Borcea* din anul 1479 în *Moldova* ⁹⁾ și pe un *Borcea*, fiul lui *Trif Borzescul*, din anul 1497 ¹⁰⁾.

Un *Borciul* e boier de divan în *Moldova* sub *Roman Vodă*, cunoscut dintr'un uric din anul 1448 ¹¹⁾.

¹⁾ M. Costăchescu, op. cit. II, 524.

²⁾ Hold r, op. cit. I, 407.

³⁾ M. Costăchescu, op. cit. I, 297.

⁴⁾ Ibid. I, pag. 40.

⁵⁾ Ibid. I, pag. 215.

⁶⁾ Ibid. II, pag. 358.

⁷⁾ Bogdan, op. cit. I, 164.

⁸⁾ Holder, op. cit. I, 489.

⁹⁾ Bogdan, op. cit. I, 225.

¹⁰⁾ Ibid. II, pag. 112.

¹¹⁾ M. Costăchescu, op. c. II, 303.

Dela un Borcea ne vine satul Borcești în Moldova, poate în județul Neamț, dăruit de Petru Vodă lui Petru comisul printr'un uric din anul 1455 ¹⁾.

Cunoaștem și pe un Borcea logofăt din Bucșani-Oltenia, în anul 1592 ²⁾.

Ni s'a păstrat și numele femenin Borca în numele unui sat în județul Baia.

Astăzi, familia Borcea se întâlnește în mai multe părți ale țării.

S'ar crede că numele *B r a t u l* sau Bratu, cunoscut din cele mai vechi timpuri ale istoriei noastre, ar fi de origine slavă, derivând din cuvântul *brati*=frate. Însăș vechimea numelui ne îndeamnă să-i căutăm originea în altă parte.

De ce nu ar veni și Bratu din acel rezervoar de nume celtice, de cari am amintit până acuma atâtea?

În toponimia celtică întâlnim un *Bratiacus*, care derivă dintr'un celtic *brattos*=pătură, manta, haină ³⁾. Se vede că și Celții aveau obiceiul de a numi oamenii după haina pe care o purtau, ca și Românii astăzi, d. e. Bernevec, Cojoc, Papuc, Ismană ș. a.

În anul 1408, Alexandru cel Bun dăruiește mănăstirii Sf. Vineri din Roman între altele și satul unde a fost Bratul, peste Moldova ⁴⁾. În anul 1429, un Bratul este boier de divan în Moldova ⁵⁾. Un Bratul se numește fratele Doamnei lui Alexandru cel Bun ⁶⁾. Un fiu al unui Bratul e Petru Bratescul, martor într'un uric din anul 1432 ⁷⁾.

Un nume derivat din Bratul e Brătilă, iar un fiu al unui Brătilă e Costea Bratilovici, boier de divan în Moldova în anul 1411 ⁸⁾.

Că numele Brătila intrase mai de mult în toponimie, o dovedește un uric din anul 1399 dela Iuga Voevod, în care se vorbește despre un sat Brătila din județul Bacău ⁹⁾.

¹⁾ M. Costăchescu, op. c, II, 555.

²⁾ Arhivele Olteniei 43/44, pag. 222, studiu de Hagi-Mosco.

³⁾ Holder, op. cit. III, 926.

⁴⁾ M. Costăchescu, o. c I, 61.

⁵⁾ Ibid. I, 267.

⁶⁾ Ibid. I, 228.

⁷⁾ Ibid. I, 343.

⁸⁾ Ibid. I, 85.

⁹⁾ Ibid I, 20.

Cuvântul celtic *b u s c o s* avea înțelesul de negricios, cp. lat. *fuscus*. Ca și acesta era un cuvânt potrivit ca cognomen, de unde a putut trece în toponimie. Că a fost cunoscut odată după sens și la noi, o tradează numirile Bâsca în județul Buzău, Bâscul, deal în județul Fălciu, Busca în județul Olt și Busculești în județul Argeș ¹⁾.

Încă în anul 1832 trăia un neam răzășesc Busca ²⁾.

O familie Busca pare că există și astăzi în Dăbăceni, jud. Someș ³⁾, de asemenea o familie Bâscă ⁴⁾.

Unul din numele de persoană cele mai vechi, cunoscute la noi — apare acum într'un act din anul 1398 în Moldova ⁵⁾ — e numele *C o m a n*. S'a crezut totdeauna că este un nume de popor, un ethicon, deci Cumanul. Dar ethnicul e Cuman sau Cumanul, nu Coman. Originea numelui Coman trebuie deci căutată în altă parte. Se constată că nume de sfinți din lumea celtică, precum Belina, Galan, Servan și Vitus au ajuns până în țările noastre. Acelaș caz pare să explice și prezența la noi a numelui Coman. Poate că odată s'a vorbit și pe la noi despre prevestirile omului sfânt, *Commanus* sau Coman din țeara îndepărtată a Irilor ⁶⁾. Explicarea aceasta a numelui, deși nu înlătură cu totul pe cealaltă, e totuș mai aproape de adevăr. Spătarul Coman de pe timpul lui Alexandru cel Bun nu e deci un descendent cuman, ci reamintește numele celui sfânt Coman, despre care am vorbit.

În anul 1409 se pomenește un jude Coman, în părțile Troțușului. Poate dela acesta își trage numele satul Comănești din județul Bacău ⁷⁾. În anul 1412, Alexandru cel Bun dăruiește slugii sale Coman, sân Galiș, un loc pustiu lângă Bașeu, să-și facă un sat. Dela acest Coman ne vine numele moșiei Comănești din județul Dorohoi ⁸⁾.

Un cnez Coman din districtul Hațegului e cunoscut din anul 1424, un popa Coman din Șcheii Brașovului din an. 1482—1496 ⁹⁾.

1) Marele Dicționar Geografic al României.

2) Bogdan, op. cit., I, 368.

3) M. O. 124 din 1933, pag. 3808.

4) M. O. 109 din 1929, pag. 3841.

5) M. Costăchescu, o. c. I, 16.

6) Holder, op. cit. I, 1074.

7) M. Costăchescu, o. c. I, 68.

8) Ibid. I, 97.

9) N. Drăganu, op. cit. 529,

Numirile geografice Coman, Comana, Comănești, Comănița și Comăneasca nu pot fi considerate ca urme ale Cumanilor prin țara noastră.

Numele celtice *Comarus*¹⁾ și *Commorus*¹⁾, ambele conținând elementul celtic maros=mare, le întâlnim mai târziu în toponimia și onomastica noastră. După un Comar trebuie să se fi numit satul Comărești din județul Storojineț-Bucovina, iar din numele Comor pare să ne vie numirea de Homor, cum e Gura-Homorului, râulețul Homor, mănăstirea Homorului din județul Câmpulung. Astăzi se susține și originea maghiară a numelui Homor din cuvântul homorù=concov, găvănit.

Un nume derivat din Comar cu sufixul -ici, cp. Bârlă, Bârlici, e Comarici, care în anul 1431 era posesorul Horaștelor care se mărgineau cu niște posesiuni ale boierului Cupcic³⁾. Un boier Comarici primește în anul 1438 dela Voevozii Ilie și Ștefan satele Judești și Averești lângă Movila lui Lucaș⁴⁾.

Comor și Comar par să fi dispărut astăzi din onomastică. De asemenea Comarici. Comor a primit prin influența maghiară forma Comoroș, dela care avem numele de familie Comoroșan, poate prin mijlocirea unui toponim din Ardeal.

Celții aveau pentru noțiunea cal cuvântul *e p o s*, asemănător cu lat. *equus*. În daco-rom. s'a păstrat numai femin. *iapă*. Se pare că la Macedo-Români s'a menținut și masc. *epu*, care se auzia încă pe vremea lui Caragiani, însă foarte rar. Un Român din Avela se numia în anul 1824 Toli Epu, care e identic cu Calu⁵⁾.

Numele etnic *Gallus* a pătruns la noi foarte de timpuriu atât în toponimie cât și în onomastică. Poate să fie indigen ca și Boiu și Volcu. Ar fi putut să ne vie însă și mai târziu prin biserică dela Sf. Gallus.

Acum în anul 1412, Alexandru cel Bun dăruiește lui Coman, fiul lui Galiș, un loc pustiu lângă Bașeu⁶⁾.

Dela Gal ne vine numele de sat Gălești, cunoscut acum din anul 1497. Din Gal s'a format prin derivațiune numele de familie Gălescul, cunoscut mai întâiu din acest an, 1497, dar el trebuie să fie mult mai vechiu. În uric se vorbește despre o

1) Holder, op. cit. I, 1070.

2) Ibid. I, 1079.

3) M. Costăchescu, o. c. I, 318.

4) Ibid. II, 7.

5) Caragiani, o. c. pag. 41.

6) M. Costăchescu, o. c. I, 97.

seliște Gălești, unde a fost Mic Gălescul, -gde bli Mic Gălescul¹⁾. Acestui Mic nu i se spune ca în vremurile mai vechi simplu Mic, ci fiind fiul sau nepotul unui Gal, i se spune Gălescul.

Astăzi găsim familia Gal în Rotunda-Romanați²⁾, în județul Brașov³⁾, în județul Iași⁴⁾.

Sunt și multe familii ungurești cu acest nume.

Numele de persoană Galan sau Gălan poate să fie sau o formă derivată din Gal, deci un Gal mare, sau un nume primit în această formă de Galan din numele celtic Galanus, păstrat în limba irică galann=enemy și în cea velșă galanus=inimicitia, homicidium, pretium homicidii⁵⁾. Se cunoaște un Galanus archipresbyter Empuritanus ecclesiae și mai târziu un episcop cu acest nume.

Un Clemens Galanus Surrentinus, clericus regularis, Missionarius S. Sedis Apostolicae ad Armenos, a scris o istorie bisericească și politică a Armeniei, Colonia, 1686.

Dela un Galan mai vechiu își are numele comuna Gălănești din Bucovina.

Un ofițer Galan se afla în armata spaniolă în anul 1931⁶⁾.

Familii Galan întâlnim și astăzi între funcționari, militari și învățători.

E cunoscut și la Macedo-Români, d. e. Gh. Galani din Uzungi-Orman, Durostor⁷⁾.

Într'un uric din anul 1481, Ștefan cel Mare întărește posesiunea unei moșii pe pârâul lapova unui Toma, fiul lui Magir⁸⁾. Magir nu e decât numele de persoană Magirus, așa cum se găsește într'o inscripție din Hedernheim și nu mult deosebit de Magirra din Brescia și Saintes⁹⁾. Ar putea veni mai greu din grec. mageiros=bucătar, care s'ar putea explica mai greu atât în Moldova cât și în Galia și lângă Rin. Dela Magir sau Magirra ar putea veni toponimele Maghera din județul Dorohoi și Magherești din județul Gorj¹⁰⁾, cari s'ar putea explica și din germ. mager=slab, uscat. Un macedo-român Stere Magiru e stabilit în comuna T. Maiorescu din Caliacra¹¹⁾.

¹⁾ I. Bogdan, o. c. II, 119.

²⁾ M. O. 127 din 1935, pag. 4147.

³⁾ An. lic. Șaguna, 1929, pag. 164.

⁴⁾ M. O. 34 din 1933, p. 823.

⁵⁾ Holder, op. cit. I, 1522.

⁶⁾ „Universul”, Nr. 105 din 1931, pag. 7.

⁷⁾ M. O. 192 din 1935, p. 5951.

⁸⁾ Bogdan, o. c. I, 251.

⁹⁾ Holder, op. cit. II, 378.

¹⁰⁾ Marele Dicționar geografic al României.

¹¹⁾ M. O. 392 din 1935, pag. 5957.

Astăzi întâlnim familiile Maghirescu și Maghirovschi, derivate din acelaș Maghir.

Din cuvântul celtic *m a r o s* = mare ¹⁾ ni s'a păstrat toponimul Mărăști, comună în județul Bacău, poate însuș adj. mare cu diferite forme derivate, ca Mareș, Mărășești ș. a., iar la Macedo-Români chiar ca nume de persoană, Ghiure M a r u din Vlaho-Clisura ²⁾).

Numele Marus e atestat și printr'o inscripție din timpul stăpânirii romane, găsită în comuna Domnești (Billak), poate din Micia: I. O. M. et Minervae pro salute Aeli Mari flaminis coloniae, conductoris pascui et salinatum ³⁾).

Mara, ca nume de femeie, e obicinuit pe vremea lui Ștefan cel Mare ⁴⁾).

Unui Moica i se confirmă niște sate în Moldova în anul 1443 ⁵⁾. Mai târziu unui Moica și fratelui său Costea li se confirmă stăpânirea peste un loc pustiu la Cârligătură în anul 1466 ⁶⁾ și peste o seliște numită Fântâna lui Știubei ⁷⁾. Din punct de vedere formal, numele seamănă foarte mult cu numele de pers. Moicus ⁸⁾, care după Holder ar fi celtic, după Krahe ⁹⁾ e iliric, deoarece s'a găsit pe o inscripție din Dalmația și are asemănare cu un toponim iliric.

Un Moica vornic de gloată și fratele său Tador Spătarul sunt și boieri de divan, începând din anul 1439. Acum în anul 1448 apare Toader Moicescul, deci fiul unui Moica, fiind numit când Toader Moica când Toader Moicescul, o dovadă că patronimia încă nu se fixase ¹⁰⁾ Moiceștii, satul întemeiat de frații Moica, face astăzi parte din satul Gănești, județul Iași ¹¹⁾. Ca numele Moicu sau Moica a fost cunoscut și în alte părți ale țării, o dovedește numele de sat Moiceni din județul Prahova. Pare să fie unul din numele astăzi dispărute.

Satul din Bucovina, numit astăzi Liteni în județul Suceava, e arătat într'un document din anul 1429 cu numele Litanouți ¹²⁾.

¹⁾ Holder, o. c. II, 432.

²⁾ Caragiani, o. c. pag. 88.

³⁾ C. Daicovici, *Cronica arheologică și epigr. a Transilvaniei în An. Comis. Mon. Istor. din Trans.* an. 1929, pag. 308.

⁴⁾ Bogdan, o. c. I, 351, 391, 448, 449 etc.

⁵⁾ M. Costăchescu, o. c. II, 179.

⁶⁾ Bogdan, o. c. I, 114.

⁷⁾ Ibid. I, 117.

⁸⁾ Holder o. c. II, 617.

⁹⁾ *Aillyrische Personennamen* pag. 76.

¹⁰⁾ M. Costăchescu, o. c. I, 453.

¹¹⁾ Ibid. o. c. 8, 454.

¹²⁾ Ibid. o. c. I, 269.

Ca atare el derivă dintr'un nume de persoană celtic Litano s, cel lat, latul¹⁾). Numele nu are de a face nimic cu numirea Litvan, adecă venit din Litvania. Celtice sunt și numele Litus, cunoscut atât în forma aceasta cât și în nume compuse ca Litugenus, Litumaros, Lituviros²⁾). Cuvântul litus ar însemna serbare, veselie. În Moldova întâlnim în anul 1414 un cneaz Lit u³⁾).

Într'un document din anul 1374 aflăm un locțiitor dela Cetatea-Albă cu numele Litavor Iacșa. E încă unul dintre numele enigmatice din trecutul nostru, nume, care seamănă cu cel al voevodului Lituvoiu, Litovoiu, Lituon sau Litua. În toate numele acestea se poate să avem numele celtic Lituvir sau Litovir=bărbatul sau omul serbării⁴⁾). Printr'o simplă nebăgare de seamă a diacului sau copistului, Lituvir a putut deveni Litavor, iar în altă parte terminațiunea -vir a putut fi înlocuită prin mai obicinuitul -voi.

Înainte de anul 180 p. Chr. trăia la frontiera vestică a provinciei Dacia un dinast liber, Tarbos⁵⁾). Numele e celtic, reproducând în grafia greacă celt. tarvos=taur. Vechiul celtic tarv a dat în limba irică cuv. tarb=taur. În limba română tarv trebuia să devină tarb din cauza grupului de consoane rv. Tarbos domnia probabil peste Anarții sau Cotinii de neam celtic dela frontierele Daciei. Poate că acei Celți pronunțau cuvântul chiar Tarbos așa cum ne-a fost transmis prin Dio.

Cuvântul tarb pare că ni s'a păstrat ca nume de familie Tarbă⁶⁾ și Tarbu în Recea-Bălți⁷⁾, apoi în derivate ca Tărbăscu din Cristești-Baia⁸⁾, Tarbalescu din Nemoiu-Vâlcea și Tarbolescu⁹⁾).

Patronimele de origine celtică trebuie să fie în limba română mult mai numeroase decât cele arătate până aici. Nici nu se poate altfel, când se știe că elementul celtic atât cel indigen cât și cel imigrat din marile provincii din apus, a trebuit să joace chiar la închegarea poporului românesc un rol de tot important. Dar încetul cu încetul, aceste elemente începură să dispară, în măsură ce se pierdea limba celtică și înțelesul cuvintelor și numelor. Sub imperiul romanității provinciale cuvintele

¹⁾ Holder, o. c. II, 242.

²⁾ Holder, o. c. II, 247—249.

³⁾ M. Costăchescu, o. c. I, 108.

⁴⁾ Holder, o. c. II, 249.

⁵⁾ Dio Cass. 70. 11. 1.

⁶⁾ M. O. 27 din 1930, pag. 1079 și 147 din 1931, pag. 5703.

⁷⁾ M. O. 179 din 1929, pag. 6537 ș. a.

⁸⁾ M. O. 264 din 1932, pag. 6734.

⁹⁾ M. O. 294 din 1931, pag. 10047.

celtice formară cuvinte noi prin prefixe și sufixe fie latine fie celtice. Din Banu s'a format un nume nou Banilu, altul Banicu, din care avem Bănică, altul Banicu, care a dat Bancu sau Banc, iar mai târziu Banciu. De asemenea din Belu s'a putut desvolta un Belcu, Belc, iar mai târziu Belciu și Belcea, ca și din Danus Dan, apoi Dănicu și Dănică sau Dancu, Danc, Danciul, după cum sufixul -icus era scurt sau lung. Dar în loc de Banciu s'a putut desvolta și o a doua formă Banțu, ca și din Bonciu Bonțu, din Donciu Donțu, din Panciu Panțu, din Oancea Oanță etc. Aceste forme dovedesc prin însăși mulțimea și varietatea lor stadiul lung de dezvoltare. Lipsa unei tradiții literare permanente le lipsește însă de criteriul certitudinii.

Așa s'ar putea observa că Dancu sau Danc nu ar avea nimic comun cu numele Dan, ci ar fi luat deadreptul din limba germană, de asemenea Banc; Bonțu ar fi identic cu preot catolic, iar Danciu ar fi nume țigănesc. Deși aceste explicații sunt naive, ele pot afla totuși crezare. Ar putea să fie țigănesc numele Danciu sau Danciul, pe care-l poartă o mulțime de fețe boierești din cele mai vechi timpuri în ambele principate? Sunt boieri de divan, părcălabi, juzi ș. a. Știm însă că Țiganii erau robi și nici nu purtau nume țigănești, ci românești. Numele Sin poate fi de proveniență și celtică și slavă. Dacă pe un boier pomenit în Moldova în anul 1458, îl chiamă Sin ¹⁾, numele lui poate fi slav sau celt. Dar pe un Țigan, dăruit mănăstirii Bistrița în anul 1487 ²⁾, îl chiamă Sinat, nume care ne amintește pe un tetrarh galat din Galatia Pontică ³⁾. Dar cu mult timp mai înainte găsim și un boier moldovan Sinat, căruia Alexandru cel Bun îi dăruiește în anul 1428 niște sate ⁴⁾. Acest Sinat are un frate Berea, de asemenea un nume celtic, deoarece derivă din celt. berros=scurt. În familia boierului Sinat trăia deci încă pe vremea lui Alexandru cel Bun tradiția numelor celtice. Țiganului i se dăte de asemenea un nume străvechiu românesc și boieresc, Sinat. Danciu seamănă și cu ungur. dancs=murdar, necurat. E peste putință însă de crezut că atâtea persoane cu situații înalte în principate ar fi suferit să poarte un nume umilitor.

Odată ce însă Sinat e celtic, ar putea fi mai degrabă celtic decât slav și numele Sin, de care am vorbit mai sus și care vine din celt. Senos=Bătrânul, foarte potrivit ca cognomen.

¹⁾ Bogdan, o. c. I, 6.

²⁾ Ibid. I, 309.

³⁾ Holder, o. c. II, 1567.

⁴⁾ M. Costăchescu, o. c. I, 215.

Dela Sin avem toponimele Sinăuți și Sinești. Cunoaștem pe un Ion Sinescul care trăiește înainte de anul 1457, pe fiul său Stan-ciul Sinescul în anul 1501 și trei fii ai acestuia ¹⁾.

Familia Sin se pare că s'a păstrat până astăzi, d. e. Gheorghe Sin din Valea-Poștei, Vlașca ²⁾, fără să aibă o legătură genealogică cu cei din Moldova.

Dela strămoșii Celți am moștenit și câteva sufixe. Și aici întâmpinăm o dificultate. Unele le întâlnim la Romani și la Celți, altele la Celți și Slavi. Pentru noi importanța cea mai mare o au acele elemente, în care atât radicalul cât și sufixul sunt celtice. Celții însă au putut primi și elemente străine, latine, grecești ș. a., pe care le celtizară prin adăugarea sufixelor celtice. Pentru cercetările noastre o valoare au și acestea, într-o cât se bazează pe documente literare vechi.

Să luăm d. e. sufixul celtic -illo, având funcțiune deminutivă și fiind oarecum înrudit cu lat. ellus, care a dat însă în limba română -el, pecând -illo a dat -il sau -ilă.

Dintre numele de persoană celtice formate cu sufixul -illo și atestate prin documente literare vechi, găsim la noi următoarele:

1. Antillus ³⁾. În limba română: Antilești, sat dăruit Mănăstirii Humorului în anul 1445, astăzi în trupul satului Ciumulești din județul Baia ⁴⁾. Satul e numit după un Antil, dispărut astăzi.

2. Banilus ⁵⁾. În limba română: Banila, sat în Bucovina, dăruit de Alexandru cel Bun în anul 1428 boierului Stanciul ⁶⁾. Toma Bănilă împreună cu alți copii ai lui Bănilă, obține dela Ștefan cel Mare stăpânirea peste o jumătate din satul Florești la Polocini în anul 1495 ⁷⁾.

O familie Bănilă găsim și la București ⁸⁾.

3. Borillus ⁹⁾, derivat probabil din borros=mândru, sumeț. În limba română: Borila o poiană la Trotuș, dăruită de Ștefan Vodă lui Iliăș Șanga în anul 1443 ¹⁰⁾. Pe vremea lui Ștefan cel Mare, Borileștii erau o familie bine cunoscută, cu satul lor

¹⁾ Bogdan, o. c. II, 83—185.

²⁾ M. O. 108 din 1936, pag. 4103.

³⁾ Holder, o. c. I, 160.

⁴⁾ M. Costăchescu, o. c. II, 215 și 216.

⁵⁾ Holder, o. c. I, 341.

⁶⁾ M. Costăchescu, o. c. I, 220.

⁷⁾ Bogdan, o. c. II, 75.

⁸⁾ M. O. 99 din 1936, pag. 3776.

⁹⁾ Holder, o. c. I, 490.

¹⁰⁾ M. Costăchescu, o. c. II, 156.

de baștină Borileștii sau Borleștii ¹⁾. Într'un uric slavon din anul 1419 e vorba de un Ștefan Borilovici, adică Ștefan, fiul lui Borilă, și de doi fii ai săi, Dragomir și Ioanăș, care primesc 3 sate în Câmpul lui Dragoș, între acestea și Borileștii ²⁾. Satele Burila din Mehedinți își au numele de asemenea dela nume de persoane Borilă sau Burilă.

Un Pintilie Burilă avea o pricină pentru satul Stroești din județul Bacău în anul 1818 ³⁾.

Pe lângă numele Borillus existau și formele Borilus și Borlus, bine atestate prin inscripții ⁴⁾. Borlus e deci numai o formă sincopată a lui Borillus, care începuse să se accentueze pe silaba antepenultimă. Astfel în limba română, Borilești a devenit Borlești. Din acest Borlus ne-a rămas în limba română numele de persoană Burlă și Bârlă. Un dominus Borla, boier al lui Petru Mușat, se întâlnește acum în unul din cele mai vechi documente moldovenești, dat în Hârlău în anul 1384 ⁵⁾. Un fiu al acestui Borla sau Bârla e Sân sau Sin Bârlici, care dăruiește în anul 1418 mănăstirii Moldovița satele Provoratie (Provorochia) și Opișiștii (Opișeni în județul Rădăuți) ⁶⁾. Bârlici e patronimul, deoarece în uric se spune că tatăl lui Bârlici e Bârlă. Satul lui Bârlici e cunoscut sub numele de Bârlinți sau Berlinți lângă Opișeni-Rădăuți. Numele Bârlici rămâne nume de familie. Un Ivanco Bârlici întâlnim în anul 1487 ⁷⁾. Un Ion Bârlă din timpul de față ne este cunoscut în Brețcu-Trei Scaune ⁸⁾.

4. Boudillus ⁹⁾. În limba română: Budilovățul, toponime în județul Mehedinți.

5. Condillus ¹⁰⁾, derivat din condus=citoyen. În limba română: Nicolai Condilă din Bodrogii-Vechi, Hotin ¹¹⁾; Gheorghe Condilă din Sâmburești, Olt ¹²⁾.

În forma simplă de Condu s'a păstrat în nume de familie la Românii din Peninsula Balcanică d. e. Petru Condi, Fărșerot ¹³⁾ Condo-Scală, boier din Ianina ¹⁴⁾, Nancio Condu din Neveasta ¹⁵⁾, Sterghiu Condu, Român din Avela, anul 1824 ¹⁶⁾, Antoni Condușiu, aromân, anul 1800—1832 ¹⁷⁾.

¹⁾ Bogdan, o. c. II, 238.

²⁾ M. Costăchescu, o. c. I, 131.

³⁾ Uricariul, VI, 313.

⁴⁾ Holder, o. c. III, 912.

⁵⁾ M. Costăchescu, o. c. I, 5.

⁶⁾ Ibid. I, 129.

⁷⁾ Bogdan, o. c. I, 293.

⁸⁾ M. O. 143 din 1936, pag. 5401.

⁹⁾ Holder, o. c. I, 498.

¹⁰⁾ Holder, o. c. I, 1096.

¹¹⁾ M. O. 180 din 1926, pag. 6735.

¹²⁾ M. O. 297 din 1935, pag. 8741.

¹³⁾ Caragiani, o. c. pag. 81.

¹⁴⁾ Caragiani, o. c. pag. 59.

¹⁵⁾ Ibid. pag. 100.

¹⁶⁾ Ibid. pag. 42.

¹⁷⁾ Ibid. p. g. 147.

6. Buccillus ¹⁾, derivat din boccas=țap. În limba română: Buchila, sat în județul Bacău; Gheorghe Bucilă din Valea lui Vlad, Bălți ²⁾; Toader Bucilă din Măgurele, Bălți ³⁾.

7. Marillus ⁴⁾, derivat din maros=mare. Familii românești: Ion Mărilă, Severin ⁵⁾; poate Merilă, în Câmpulung-Bucovina.

8. Vindillus ⁶⁾, derivat din vindos=alb. În toponimia română: Vintilă Vodă, Vintileanca. Numele s'a păstrat până astăzi, apropiindu-se de cuvântul vânt: Dumitru Vintilă, pădurar, Ialomița ⁷⁾. Ion Vintilă, elev, Adjud ⁸⁾.

Nume de persoane formate dintr'un cuvânt celtic și sufixul -illo, fără să fie însă atestate ca atare:

1. Băcilă, derivat din numele celtic Baccus și Baccius. Băcilă, o vale în județul Vâlcea. Se găsește și astăzi ca nume de familie: Miron B., elev la Dumbrăveni-Ardeal ⁹⁾; Zenovie B., elev de liceu militar ¹⁰⁾.

2. Berdilă, format din bardos=cântăreț. Berdilă, o vale în județul Bacău ¹¹⁾. Berdilă, răzeș vechiu din Vâtcani, Tutova, anul 1786 ¹²⁾; Pavel Berdilă de pe la Bacău, docum. an. 1741 ¹³⁾; Const. Berdilă, elev Iași ¹⁴⁾.

3. Berilă, deriv. din celt. berros=scurt. Berilă, toponime în Muscel și Prahova. Pintilie și Vasile Berilă, răzeși cu moșii în ținutul Bacăului, an. 1813 ¹⁵⁾; Berilă, tatăl Marinei din Moldova, an. 1461 ¹⁶⁾. Familii Berilă trăiesc și astăzi.

4. Bertil, deriv. din celt. berth=nitidus, pulcher ¹⁷⁾. Simion Bertil zălogește moșia lui din Potlogeni, doc. an. 1626 ¹⁸⁾.

5. Borcilă, deriv. din celt. borcos=weiss, leuchtend ¹⁹⁾. Borcilă și Borcileni, toponime în județul Botoșani. Familii Borcilă trăiesc și astăzi ²⁰⁾.

¹⁾ Holder, o. c. I, 626.

²⁾ M. O. 92 din 1929, pag. 3206.

³⁾ M. O. 70 din 1931, p. 2747.

⁴⁾ Holder, o. c. II, 248.

⁵⁾ M. O. 272 din 1928, p. 10.286.

⁶⁾ Holder, o. c. III, 340.

⁷⁾ M. O. 267 din 1928, p. 10.034.

⁸⁾ An.gimn. Adjud, 1928, pag. 57.

⁹⁾ An.lic. Dumbrăveni, 1928, p. 65.

¹⁰⁾ M. O. 260 din 1929, pag. 8752.

¹¹⁾ Marele Dicționar geografic al României.

¹²⁾ Uricariul, VI, 186.

¹³⁾ Uric. XV, 316 și XVII 213.

¹⁴⁾ An. lic. Negruzzi, 1929, p. 61.

¹⁵⁾ Uric. X, 177.

¹⁶⁾ Bogdan, o. c. I, 51.

¹⁷⁾ Holder, o. c. I, 408.

¹⁸⁾ Uric. XVIII, 92.

¹⁹⁾ Holder, o. c. I, 489.

²⁰⁾ M. O. 227 din 1928, p. 8004; 231 din 1928, p. 8589; 69 din 1929, p. 240 I; 242 din 1929, p. 8214.

6. Brăcilă, deriv. din celt. bracca ¹⁾. În limba română: Victor Brăcilă din Stănești, Vâlcea ²⁾.

7. Brăilă, deriv. din celt. Bragillus, iar acesta dintr'un nume de pers. Bragius ³⁾.

Din Bragius, derivat din celt. brag=Malz, rom. bragă, avem după dispariția lui g intervocalic numele Braiu. În Moldova întâlnim un boier Braia, dăruit în anul 1400 de Iuga cu o moșie. Între urmașii lui sunt Boris și Duma Braievici ⁴⁾.

Din Braiu sau Braia ne-au rămas numele de sate Brăiești. Familii Braia și Brăila întâlnim și astăzi. Amintim pe un Braia Ion și Nicolae din Ohaba-Craiova ⁵⁾, iar familii Brăilă din Ceauru-Gorj ⁶⁾ din Seliște-Orhei ⁷⁾ și din alte părți ale țării.

Orașul Brăila e numit deci după o persoană Brăilă.

8. Branil și Brănilă, deriv. din celt. branos=corb: Branil, un porucinic leșesc, an. 1716 ⁸⁾. Brănila, un părau în jud. Olt: O familie care trăiește astăzi: Preda Brănilă din Dușani, Vlașca ⁹⁾.

9. Bușilă, deriv. din celt. bussus=buză, gură ¹⁰⁾. Astăzi diferite familii Bușilă, d. e. Andrei B. din Brăila ¹¹⁾. Constantin B., prof. în București ¹²⁾; Dumitru B. din Greci, Tulcea ¹³⁾; Corneliu B., ofițer; Ion B., elev din Adjud ¹⁴⁾; Petru B., judecător în Chișinău; Sandu B., învățător în Tecuci ¹⁵⁾.

10. Comilă, numele unui boier din divanul lui Ilie Voevod, anul 1435 ¹⁶⁾, Comilă nu e Cămilă, ci un nume derivat din numele celtic Commius și sufixul -illo.

E bine cunoscut fruntașul gal Commius, făcut de Caesar rege peste Atrebați, și merit să joace un rol important în războaiele lui Caesar pentru supunerea Galiei.

11. Durilă, deriv. din celt. duros=vartos ¹⁷⁾. Dela un Durilă își poate avea numele o mahala din com. Băltanele-Mehedinți, numită Durlești ¹⁸⁾. Astăzi, aflăm familia Durilă în jud. Putna ¹⁹⁾.

¹⁾ Holder, o. c. I, 508.

²⁾ M. O. 21 din 1929 p. 598.

³⁾ Holder, o. c. I, 511.

⁴⁾ M. Costăchescu, o. c. I, pag. 27.

⁵⁾ M. O. 112 din 1933 pag. 3497.

⁶⁾ M. O. 78 din 1929 pag. 2763.

⁷⁾ M. O. 36 din 1931 pag. 1368.

⁸⁾ Neculce, cronică, p. 364.

⁹⁾ M. O. 267 și 275 din 1928, pag. 10034 și 10430.

¹⁰⁾ Holder, o. c. I, 645.

¹¹⁾ M. O. 283 din 1928, p. 10672.

¹²⁾ M. O. 13 din 1909, p. 357.

¹³⁾ M. O. 189 din 1936, p. 6948.

¹⁴⁾ An. gimn. Adjud, 1928, p. 192.

¹⁵⁾ B. O. 7 din 1928, p. 60.

¹⁶⁾ M. Costăchescu, o. c. I, 424.

¹⁷⁾ Holder, o. c. I, 1383.

¹⁸⁾ Marele Dict. Geogr.

¹⁹⁾ M. O. 34 din 1929, p. 1929, p. 1253; 267 din 1928, 10038 ș. a.

12. Narilă, deriv. din numele gentil. Narius sau din numele de pers. Narus, care au la origine cuv. celtic nar=bărbat sau nerios=curajos, viteaz ¹⁾).

Intr'un docum. din Moldova din an. 1343 o selişte a boierului Vlaşin Creţescul situată în ţinutul Putnei de mai târziu e arătată prin cuvintele: „La Narilă“ în text: „na Narilu“ ²⁾).

E greu de crezut că numele ar veni din rom. nare şi suf. -ilă, Forme ca Buzilă, Guşilă ş. a. de acest fel par să fie de dată mai nouă.

Afară de aceasta, pe vremea lui Alexandru cel Bun se cunoaşte şi un boier Narotă, dela care vine numele satului Naroteşti ³⁾, care are la bază de asemenea numele Narus sau Nar.

13. Torchilă, deriv. din celt. torcos=mistreţ ⁴⁾, dela care vine numele de sat Torceşti în jud. Tecuci.

În patronimie întâlnim Torchilă Alex. din Iaşi ⁵⁾.

În limba română, sufixul -illo trăieşte şi astăzi, şi-a pierdut însă funcţiunea de a forma deminutive.

Se găsesc şi la noi nume terminate în suf. celtic -ico. În celtică Bodicos şi Boudicca ⁶⁾, având înţelesul de Victor şi Victorina. În toponimia română: Budichia, comună în jud. Vâlcea. Ca nume de familie: N. Bodică din Brătila ⁷⁾; Budică Simion din Cocoreşti-Mislea, Prahova ⁸⁾; Budică Dumitru din Voiceşti, Vâlcea ⁹⁾; Budică I., funcţionar ¹⁰⁾.

Ar putea fi celtice, deoarece atât radicalul cât şi sufixul pot fi celtice:

14. Bănică, cunoscut astăzi ca nume de persoane şi nume de familie în localităţile Mălaia-Sălişte ¹¹⁾, în Sineşti-Vâlcea ¹²⁾, în Bucovăţ-Dolj ¹³⁾, în Mihai Bravu, Tulcea ¹⁴⁾, şi în alte părţi.

15. Boică, din celt. Boicus ¹⁵⁾. În toponimie: Boicul, părăuaş în jud. Baia, derivând dintr'un Boicus cu i scurt.

O familie Boică întâlnim în Chişinău ¹⁶⁾.

Rămăşiţe de nume celtice aflăm şi în combinaţie cu alte sufixe. Ne oprim însă aici.

¹⁾ Holder, o. c. II, 689.

²⁾ M. Costăchescu, o. c. II, 160.

³⁾ Ibid. II, 59.

⁴⁾ Holder, o. c. II, 1891.

⁵⁾ M. O. 220 din 1929, p. 7700.

⁶⁾ Holder, o. c. I, 457.

⁷⁾ M. O. 42 1929, p. 1550.

⁸⁾ M. O. 82 din 1930, p. 2746

⁹⁾ M. O. 20 din 1932, p. 472.

¹⁰⁾ M. O. 27 din 1930, p. 1077.

¹¹⁾ I. Conea, Ţara Loviştei, p. 159.

¹²⁾ M. O. 205 din 1929, p. 7233

¹³⁾ M. O. 56 din 1929, p. 2013.

¹⁴⁾ M. O. 86 din 1929, p. 3377.

¹⁵⁾ Holder, o. c. I, 472.

¹⁶⁾ M. O. 253 din 1928, p. 9451.

Din cele arătate mai sus se poate vedea că poporul care ne-a lăsat drept moștenire numele său, ne-a lăsat și o comoară de nume de pesonane, dintre care unele s'au perpetuat până astăzi, altele au dispărut în cele dintâi veacuri ale istoriei noastre iar altele le cunoaștem numai din toponimie. Despre acestea a fost vorba aici numai în treacăt.

Am arătat la începutul acestui studiu că numele Valh, care identifică neamul nostru dela intrarea lui în istorie, vine dela numele unui puternic neam de Celți, care trăia și prin părțile nordice ale Daciei și care se numia probabil Volci sau Volcae, așa cum îi numiau și Românii. Prin popoarele învecinate, germane și slave, s'a ajuns la numirea de Valh, Woloh și Valah. În marea lor majoritate, acești Volci se romanizară, își pierdură limba dar își păstrară din tradiție familiară o bună parte din vechile lor nume de persoană, care trebuie să fi fost cam aceleaș la toate neamurile celtice. Lucrarea de față face dovadă că într'adevăr poporul român trebuie să fi avut în timpurile cele mai vechi ale istoriei lui, care se confundă cu romanizarea Volcilor, un număr foarte mare de elemente celtice, mai cu seamă nume de persoane, care nu se mai lepădau, când atracția Romei încetase. Aceste nume erau încă destul de numeroase în epoca de întemeiere și consolidare a principatelor române. Pe măsură însă ce ele își pierdeau înțelesul, pe măsură ce biserica se organiza și căuta să înlătore vechile elemente păgâne, numărul lor scădea. Ele însă nu dispărură cu totul. Purtătorii lor erau numeroși. Unii se distinseră în războaie, deveniră sfetnicii Domnului primiră dela ei moșii, care fură numite cu numele lor și numele lor rămase legat prin patronimie de cel al urmașilor lor. Fiul lui Bănilă își zicea și el Bănilă, cu deosebire că înaintea numelui părintelui său își punea un prenume. Deasemenea fiul lui Burlă sau Bărlă își zicea Bărlici, al unui Gal Gălescul, arătând prin sufixe descendența lui. Acest fel de patronimie e cunoscut acum pe vremea lui Alexandru cel Bun și a urmașilor săi.

Trebuie să aditem însă că unele fracțiuni de Volci sau Vlahi se slavizară. Vechile nume celtice se putură însă menține prin aceeaș tradiție familiară. Să nu ne mirăm deci dacă vom afla la Cehi sau Poloni nume de familie ca Bran, Besarab, Șerban ș. a. de felul celor studiate mai sus. Și la noi și în cealaltă parte, izvorul e acelaș.

Din studiul celui mai vechiu substrat de nume de persoane de pe teritoriul vechii Dacii Traiane, care corespunde cu cel al

României de astăzi, ne câștigăm convingerea că vechea populație, din care s'a format poporul românesc, purta acele nume de persoane, pe care le purta populația țărilor celtice, cucerite de Romani. Ele sunt de proveniență celtică, deoarece își găsesc înțelesul și interpretarea în cuvinte celtice. Ele nu încetară de a fi purtate nici după prăbușirea imperiului roman. Ele formau acum un bun cultural care putea fi împărtășit și barbarilor, cari intrau în comunitatea de viață a indigenilor. Aceste nume trebuie să fi fost mult mai numeroase, decât se arată în studiul de față, care caută să stabilească în primul rând un adevăr istoric.

Multe din aceste nume au dispărut cu timpul, fiind înlăturate de alți factori culturali, produși ai evoluției istorice. Altele s'au păstrat până astăzi, deși și-au pierdut înțelesul de odinioară. Altele iarăși și-au căutat un sprijin în limba vorbită și înțeleasă, modificându-și astfel vechile forme. Pentru ultimul fenomen dăm și un exemplu. Între anii 1442 și 1446 i se confirmă unui Toader Trudescu din Moldova moșia numită Trudești după această familie ¹⁾. Numele Trudescu e un patronim și presupune un nume de persoană Trudă. Cuvântul e cunoscut până astăzi, dar fiind un nume abstract, nu e potrivit pentru un nume de persoană. Bănuim deci că acel nume de persoană nu e Trudu ci Drutu, din cuvântul celtic Droutus—Viteazul ²⁾, foarte potrivit ca nume de persoană și atestat ca nume de persoană în forma Drutos și Druta în mai multe inscripții ³⁾. Numele Drutu nefiind înțeles, a luat prin etimologie populară forma de Trud, Trudești și Trudescu.

Faptul, că în onomastica românească s'au păstrat nu numai elemente străvechi celtice ci și unele mai noi, din epoca de răspândire și de organizare a Creștinismului, cum sunt nume de sfinți și episcopi din Scoția, Irlanda și Gallia, pare să fie pentru noi o dovadă, că între aceste țări și Dacia Traiană au dăinuit unele legături de natură culturală nu numai până la abandonarea Daciei Traiane, ci mult mai târziu, poate chiar până pe vremea lui Carol cel Mare. Aceasta însă presupune că vechea populație daco-romană și în bună parte celto-romană și-a căutat de rosturile ei în țara de baștină, fără să-i treacă prin gând, să se mute în ținuturile mult mai bântuite din sudul Dunării. Prezența acestor elemente la Românii din Peninsula Balcanică poate fi deasemenea o dovadă pentru unitatea neamului românesc în epoca lui de formare.

¹⁾ M. Costăchescu, op. cit. II, 286.

²⁾ Holder, op. cit. I., 1354.

³⁾ Ibid. o. c. I., 1354.

